

Czékmann Zsolt – Cseh-Zelina Gergely

AZ ABAÚJ TÉRSÉG ÖNKORMÁNYZATAINAK DIGITÁLIS ELÉRHETŐSÉGE – HELYZETÉRTÉKELÉS

Digital Accessibility of the Municipalities in the Abaúj Region – Situation Assessment

Czékmann Zsolt egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar,
Államtudományi Intézet, Közigazgatási Jogi Intézeti Tanszék,
zsolt.czekmann@uni-miskolc.hu

Cseh-Zelina Gergely tanársegéd, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar,
Államtudományi Intézet, Közigazgatási Jogi Intézeti Tanszék,
gergely.cseh-zelina@uni-miskolc.hu

Mára természetesnek tűnik, hogy az információforrások között előkelő helyen szerepelnek az online elérhető tartalmak, a mobilhálózatok és okostelefonok világában szó szerint karnyújtásnyira vannak. A probléma ott jelentkezik, hogy ha, amit keresünk, az nem, vagy csak nehezen érhető el. A tanulmányhoz kapcsolódó kutatás célja, hogy Magyarország egyik leszakadó térségét, az Abaúj térséget megvizsgálva felmérjük és bemutassuk a helyi önkormányzatok digitális elérhetőségét, a passzív és aktív információs platformokat. 24 kiválasztott önkormányzatnál vizsgáljuk a kötelező információk nyújtásának megvalósulását és az opcionális lehetőségeket egyaránt, keresve a tendenciákat és egyedi megoldásokat is.

KULCSSZAVAK: DESI, digitális jelenlét, e-demokrácia, információs társadalom, önkormányzatok, SentiONE rendszer

It has become obvious that online content is at the forefront of information sources, literally at your fingertips by using mobile networks and smartphones. However, finding the appropriate information may not be actually available or it is difficult to find. The aim of the research and this paper is to assess and present the digital accessibility of local governments, passive and active information platforms, based on the experience in the Abaúj Region, which is one of the most underdeveloped areas of Hungary. 24 municipalities were selected for investigating the implementation of mandatory information provision and optional options, to explore the trends and show the improvement opportunities.

KEYWORDS: DESI, digital attendance, e-democracy, information society, local governments, SentiONE system

BEVEZETÉS

Az önkormányzatokat is elérte a digitalizáció, akár fel vannak erre készülve, akár nem. A 21. században az opt-out már nem opció, nincs kibúvó a digitális technológiák alkalmazása alól.¹ Az önkormányzatok életében és működésében számos ponton megjelennek az infokommunikációs technológiai (IKT) megoldások,² legyen az a legegyszerűbb ügyviteli feladat, a központi kormányzati rendszerekhez kapcsolódás, helyi közszolgáltatás-szervezés, lakossági e-ügyintézésről az aktív részvételig az önkormányzat döntéshozatalában (e-részvétel) vagy komplex smart city ökoszisztéma kialakítása.³ A lehetőségekre talán most valóban igaz, hogy határtalanok.⁴ A kérdés, hogy mit tud az adott önkormányzat kihasználni ezekből. Az infokommunikációs társadalom vívmányainak kihasználásához három pillér megléte szükséges, úgymint az infrastruktúra (hálózat és eszközállomány), a szolgáltatások (nyújtott és igénybe vett digitális szolgáltatások) és a humán faktor (digitális kompetenciák és akarat). Feltételezzük, hogy mindezek minimális megléte levonható az adott önkormányzat digitális világba belépő szintű legalapvetőbb szolgáltatásából, a saját honlapból. Minden közfeladatot ellátó szervezetnek online közzé kell tennie a jogszabály által meghatározott adatkört (ezek tartalmát a jogszabályokban rögzített általános és különös közzétételi listák⁵ tartalmazzák), amely kötelezettségnek az érintett szervek többnyire saját vagy az e célra létrehozott központi honlapon tesznek eleget.⁶ Az önkormányzatok számára is kézenfekvő és technikailag kötelező a saját honlap fenntartása. Ezért tekinthetjük ezt elsődleges online kommunikációs platformnak.⁷ Számos kutatás évek, évtizedek óta vizsgálja,⁸ hogy az egyes önkormányzatok hogyan és milyen tartalmakkal jelennek meg a digitális térben, milyen elérhetőségeket biztosítanak. A honlapok mellett vizsgáltuk az önkormányzatok megjelenését a közösségi médiában is, az aktív és passzív aktivitást (digitális lábnyomot). A hivatalos platformok mellett egyre jelentősebb szerephez jutnak a nem kötelező, általában közösségimédia-felületeken megjelenő önkormányzati kommunikációk.⁹

¹ CSÁKI-HATALOVICS 2020: 198–199.

² BENCSEK–ERCSEY 2015: 159.

³ SIKOLYA 2020: 382–390.

⁴ WOHLERS–BERNIER 2016: 17–24.

⁵ Lásd például az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény 33. §-át és 37. § (1) bekezdését.

⁶ CSÁKI-HATALOVICS – MOLNÁR – CZÉKMANN 2022: 55.

⁷ Az ASP rendszer mint központi működtetésű rendszer egyre jelentősebb szerephez jut az önkormányzatok adatmenedzselésében és kommunikációjában, azonban ezt a felületet nem az önkormányzat, hanem a Magyar Államkincstár működteti.

⁸ BUDAI–HERENDY 2021: 95–97; HERENDY 2011; MOON 2002: 427–428.

⁹ Az önkormányzati kommunikáció tipizálásáról lásd bővebben CSÁKI-HATALOVICS – MOLNÁR – CZÉKMANN 2022.

E kutatások nyomán haladva vizsgáltuk meg jelen tanulmányban Magyarország egyik leg-szegényebb régiójának (Abaúj térség)¹⁰ településeit, körképet nyújtva e régió önkormány-zatainak digitális látképéről és a befogadók, azaz a humán, a társadalom digitális kom-petenciáit.¹¹

AZ ABAÚJ TÉRSÉG ÉS A VIZSGÁLT TELEPÜLÉSEK SAJÁTÓSSÁGAI

Az Abaúj térség az 1. táblázatban megtalálható 24 települést foglalja magában. „Magyaror-szág teljes lakosságának 25%-a él apró- és kistelepülésekben, amelyek hátrányos helyzetük miatt perifériává váltak hazánkban.”¹² Ebbe a periférikus körbe tartozik az Abaúj térség is. E tele-pülések képezték a kutatás során a vizsgálat tárgyát, amelyeket az 1. táblázatban lakos-ságszámmal és az önkormányzat honlapjával együtt nevesítünk. A táblázatból látható, hogy a kisebb lélekszámú településeknek a közös önkormányzati hivatal weboldalán van saját aloldaluk (a táblázatban lásd félkövérrel és dőlttel kiemelve), de vannak ellenpéldák is, ahol a nagyon alacsony lélekszám ellenére saját önkormányzati honlapot üzemeltetnek (Alsógagy, Litka). Pozitív az, hogy a vizsgált települések között már csak egy van, amelynek nincs honlapja. Itt jegyezzük meg, hogy aki rendelkezik honlappal, az is sokszor statikus, ritkábban frissített, de erről részletesebben a későbbiekben még szólnunk.

1. táblázat: A kutatásban részt vevő települések neve, lakosság száma és önkormányzati weblapcímjei

Település	Lakónépesség (fő) (2016)	Honlap elérhetősége
Alsógagy	87	www.alsogagy.hu/
Baktakék	720	www.baktakek.hu
Beret	276	www.beret.hu/
Büttös	148	https://kkoh.hu/buttos/
Csenyéte	387	https://kkoh.hu/csenyete/
Detek	257	www.detek.hu/
Encs	6254	www.encs.hu/
Fáj	447	www.faj.hu/
Fancsal	284	https://fancsal.hu/
Felsőgagy	225	https://kkoh.hu/felsogagy/
Forró	2496	www.forro.hu/
Fulókércs	392	https://fulokercs.hu/

¹⁰ Az Abaúj térségről lásd bővebben VARGA 2019: 73–86; SIKOS–SZENDI 2021: 154–181; VERESNÉ SOMOSI et al. 2022: 82–107.

¹¹ Az Abaúji térség kiemelt kutatási területként lett definiálva a Miskolci Egyetem Creative Régió (TKP2021-NKTA-22) projektjében. A projektről lásd bővebben: https://bolciesz.uni-miskolc.hu/tj/kutatasi_projektek.php

¹² CHRISTIÁN–GÖRÖMBEI 2022: 107.

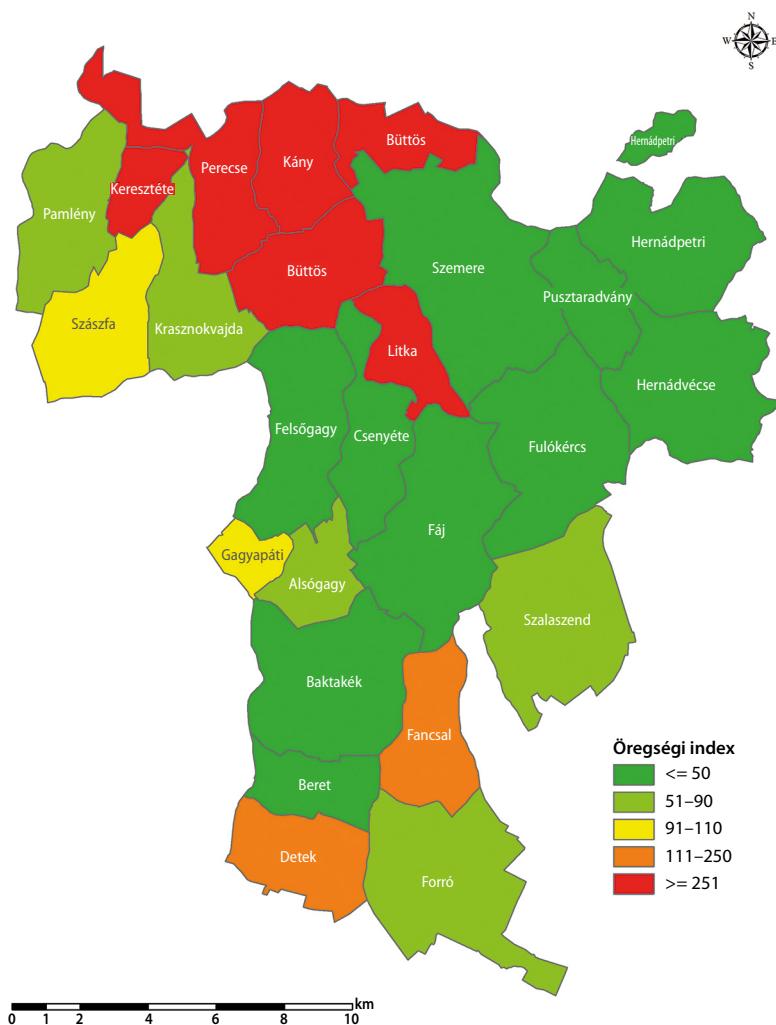
Település	Lakónépesség (fő) (2016)	Honlap elérhetősége
Gagyapáti	19	https://kkoh.hu/gagyapati/
Hernádpetri	215	www.hernadpetri.hu/
Hernádvécse	1116	www.hernadvecse.hu
Kány	47	https://kkoh.hu/kany/
Keresztéte	26	https://kkoh.hu/keresztete/
Krasznokvajda	496	http://krasznokvajda.hu/
Litka	37	http://litka.hu/
Pamlény	33	http://selyeb.hu/pamleny/
Percse	26	https://kkoh.hu/percse/
Pusztaradvány	224	http://pusztaradvany.hu/
Szalaszend	1012	www.szalaszend.hu
Szászfa	105	http://selyeb.hu/szaszfa/

Forrás: a szerzők szerkesztése

A kutatás során kitértünk a Digitális Gazdaság és Társadalom Index (DESI-index) bizonyos releváns elemeire, és görcső alá vettünk Eurostat-adatot is. A DESI-index kapcsán az internetes szolgáltatások használatát vizsgáltuk. Ezeket az alábbiak miatt láttuk szükségesnek. Az 1. ábrából az olvasható ki, hogy a vizsgált régió településeinek egy részén az öregségi index magas, a másik részén pedig a lakosok többsége fiatal. Tekintettel a két szélsőségre, vetettünk egy pillantást az internethez való mozgás közbeni hozzáférés mobil eszközök segítségével elnevezésű statisztikára, amely korcsoportok és iskolai végzettség szerinti bontásban hasonlítja össze Magyarország eredményeit az európai uniós átlaggal. Két problémás terület azonosítható ez alapján. Egyrészt az 55–74 éves korosztály mobil-internetezésének eredménye nagy hátránnyal küzd az uniós átlaghoz képest (HU: 41%; EU: 52%), másrészt a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők esetében is jócskán le vagyunk maradva (HU: 47%; EU: 59%).¹³ A pandémia előtti helyi kérdőívezések és terepmunka alkalmával megbizonyosodtunk arról, hogy okos eszközökkel (legalább okostelefonnal) a régió lakosai jelentős részben rendelkeznek, ennek ellenére a jelenleg rendelkezésünkre álló uniós statisztikai mutatók nem festenek pozitív képet hazánkról. Ha pedig még egy lépéssel tovább megyünk, akkor a DESI-index bizonyos mutatóiból láthatjuk azt, hogy a hazai internetezés – európai uniós és V4 összehasonlításban – eltolódik a „szórakoztató” (közösségimédia-használat) felhasználói lét irányába, a „hasznos” (internetes bankolás, internetes vásárlás) felhasználói lét kárára. Közösségimédia-használat terén hazánk 86%-os teljesítményével jócskán maga mögé utasítja az uniós átlageredményt (65%), de messziről követ minket Szlovákia (74%) vagy Csehország (64%) is. Ha pedig az internetes bankolási szolgáltatás igénybevételét vizsgáljuk (pontosan azt, hogy az internethasználók arányában mennyien választják az online banki szolgáltatásokat), akkor

¹³ CSEH 2020a: 252.

legalább 8-10%-kal le vagyunk maradva Szlovákiától és az uniós átlagtól.¹⁴ Összefoglalva, az Abaúj térség lakosságának digitális kompetenciái erősítésre szorulnak, és a tudatos, hasznos internethasználat fejlesztése is szükséges.

1. ábra: A 2016-os évi KSH-statisztikákból számított öregségi index

Forrás: KSH

¹⁴ CSEH 2020a: 251.

AZ ABAÚJ TÉRSÉG ÖNKORMÁNYZATAINAK ONLINE JELENLÉTE

A vizsgált 24 település honlapja kapcsán végeztünk egy empirikus kutatást és hat témakör (Általános szempontok, Lakossági szempontok, Közösségi média, Lakossági kapcsolatok, Koordináció, Kommunikáció) különböző szempontjai alapján vizsgáltuk meg a weblapokat. A honlapok vizsgálatát 2021. május 18. és 2021. május 25. között folytattuk le. Mind a hat vizsgált kategória összes aspektusát nem fogjuk ebben a tanulmányban részletesen kifejteni, csak a relevánsabb, említésre érdemes vizsgálati szempontokat tárjuk az olvasó elé.

Az általános szempontok főként a honlapok átláthatóságára, grafikai jellemzőire vonatkozó kérdéseket takartak. Véleményünk szerint kiemelendő a honlapok utolsó frissítésének dátuma szerinti vizsgálat. A 24 elemzett honlap közül 3 db volt, amelyet egy héten belül frissítettek és 4 db, amelyet egy hónapon belül. 9 honlap esetében a frissítés három hónapon belül történt meg, a maradék 8 esetében pedig három hónapon túl. Azt mondhatjuk tehát, hogy a talán még elvárható 1 hónapon belüli frissítést körülbelül csak a települések egyharmada tudja teljesíteni. Ebből a szempontból is az látszik, hogy az analizált honlapok kevésbé dinamikusak és nem feltétlenül alkalmasak a lakosság gyors és naprakész tájékoztatására.

A lakossági szempontok az online ügyintézésre, a panaszok benyújtására és a különböző tájékoztatók honlapon való elérésére fókuszál. A honlapok se panaszok fogadására, se például helyi vállalkozásokról információk szerzésére nem alkalmasak. Közérdekű adatok menüpont is csak kevésnél (5 db) található, de azok sincsenek megfelelő adattartalommal feltöltve. Az e-ügyintézés lehetőségéről igazából csak Encs esetében beszélhetünk. Litka község esetében csak azért kell megemlíteni, mert 3-4 db formanyomtatvány (Word-formátumban) elérhető és letölthető a honlapról. A többi település esetében a kérdés irrelevant. Encs esetében az online ügyintézés lehetővé tétele az ASP¹⁵ ügyféloldalára való átirányítással valósul meg. Véleményünk szerint lakossági szempontból egyik honlap sem felhasználóbarát.

Az önkormányzatoknak a közösségi médiával való kapcsolódása rendkívül alacsony mértékű a településeken. A vizsgált aspektusban kibővítettük a horizontot, és nemcsak az önkormányzati, hanem a települési Facebook-oldalak meglétét is kerestük. A vizsgált önkormányzatok közül 14 településnek van saját Facebook-oldala, és ezek közül is csak Fancsal önkormányzati weboldalán található hivatkozás a Facebook-oldalra. A településeket a közösségi média további aspektusaiból is próbáltuk vizsgálni, de más ilyen felülettel nem rendelkeznek. Tekintettel arra, hogy ezek a Facebook-oldalak nem csak önkormányzati kezelésben vannak, így nem kizárólag önkormányzati híreket osztanak meg ezen keresztül, és a frissítési gyakoriságuk is hasonló a települési weblapokhoz.

¹⁵ Az ASP-rendszerről lásd bővebben CZÉKMANN–CSEH 2020: 10–12; CSEH 2020b; SZABÓ 2017: 97–98; WEINEK 2020: 289–314.

A lakossági kapcsolatok témakör a fogadóórákhoz, testületi ülésekhez és a települési/település környéki rendezvényekhez kapcsolódik. 10 település nyilvánossá teszi a testületi ülésről készült jegyzőkönyveket valamilyen formában, azonban ezeknél is probléma, hogy az aktuális, az utolsó testületi ülés jegyzőkönyve nem érhető el a honlapon. A honlapokról egyedül Encs esetében derül ki, hogy a testületi ülésekről audio-/videófelvételt tesznek közzé. A települési weboldalak közül Encs esetében hirdetik a polgármester és a jegyző fogadóóráját, továbbá rendezvénytárat is csak Encs „üzemeltet”, azonban az aktualitás itt is hagy kívánnivalót maga után.

A koordinációs szempontú kérdések a települési együttműködésekre, települési szolgáltatásokra, intézményekre, programokra terjednek ki. Sajnos e témakör szempontjából sem túl rózsás a helyzet. Encs esetében találunk egyedül az önkormányzati együttműködésekről, települési programokról információkat. A települések által üzemeltetett szolgáltatásokról csupán 4 település szól, és az önkormányzat által fenntartott intézményekről is csak 7-nek érhető el információ a weboldalán. Sajnos a koordinációs szempontú vizsgálat arra mutatott rá, hogy a települések közül kevesen figyelnek arra, hogy az interneten keresztül informálják a lakosságot a helyi együttműködésekről, intézményekről.

Az utolsó vizsgált témakör a kommunikáció, amely a honlapoknak a lakosság felé való kommunikációját hivatott kibontani. Sajnos a vizsgált oldalak közül egyik sem értékelhető megfelelő tájékoztatásként az önkormányzatok által ellátott feladatokról, az önkormányzatok munkájáról vagy az önkormányzati eredményekről. De tegyük gyorsan hozzá, hogy 5 honlap esetében a megosztott információk, a lakossági tájékoztatás közérthető formában történik meg. Továbbá egyik honlap sem alkalmas a párbeszédre, arra, hogy a helyi lakosság kifejtse véleményét. Erre – ahol van rá lehetőség – a Facebook-oldalakat használják a települési lakosok. A kutatásban megjelölt települések weboldalait a fent ismertetett több szempontból vizsgáltuk meg. A települések weboldalai közül – járasszékhely mivoltára tekintettel – kiemelkedik Encs városa, amely minden aspektust figyelembe véve a leginkább felhasználóbarát honlappal rendelkezik (és aktivitása a közösségi médiában is messzemenően meghaladja a többi települését). Persze, ahogy láthattuk a vizsgálat alapján, több ponton az encsi honlap sem megfelelő színvonalú. A legnagyobb probléma a weblapokkal a naprakészség. A honlapok általában egyszerű, hosszabb távon aktuális adatokat közölnek (például polgármester, képviselők nevei), továbbá a jogszabályok által elvárt kötelezően feltöltendő információkat. Kevés az egyedi, naprakész információ, több település az aktuális információk közétételére az önkormányzat/település Facebook-oldalát használja.

2. táblázat: A kutatásban részt vevő települések honlapjainak legfontosabb vizsgálati eredményei, hiányosságai

Települési honlapok utolsó frissítése	3 db honlap egy héten belül 4 db honlap egy hónapon belül 9 db honlap három hónapon belül 8 db honlap három hónapon túl
Panaszok fogadása, helyi vállalkozásokról információk szerzése	0 db önkormányzati honlap
Önkormányzati/települési Facebook-oldal (ebből hivatkozás az önkormányzati oldalon a Facebook-oldalra)	14 db önkormányzati honlap (1 db önkormányzati honlap)
Képviselő-testület működéséhez kötődő aloldalak	10 db önkormányzati honlap
Települések által fenntartott intézményekről információ	7 db önkormányzati honlap
Lakossági kommunikáció, tájékoztatás	5 db honlap esetében valamennyire értékelhető

Forrás: a szerzők szerkesztése

A tapasztalatunk, hogy a vizsgált önkormányzatok a közlési minimumra hagyatkoznak, ami egy alapvetően szabályozatlan környezetben, ahol a kényszer legfeljebb közvetett módon jelenik meg, azt eredményezi, hogy egyelőre nincsen kihasználva, pontosabban minimálisan vannak használva a digitális tér adta lehetőségeik.

A kutatás során használtuk a SentiONE (sentione.com) platformot is. A SentiONE egy tartalomalapú webanalitikai platform, amely 30 nyelvet fed le és ismer fel Európa-szerte. A közösségi médiában és más online csatornákon bemutatott és érzékelt tartalmak feltérképezésére és elemzésére szolgál. A SentiOne monitoringeszköz jelenleg több mint 20 milliárd említést figyel, és 9 különböző típusú forrásból gyűjt adatokat, nevezetesen portálokról, blogokról, Twitterről, Facebookról, Instagramról, videóról, fórumokról és véleményező oldalakról.¹⁶ Az említéseket állításokra és cikkekre bontjuk, az állításokat a SentiONE egyedi, saját fejlesztésű algoritmus automatikusan pozitív, semleges vagy negatív kategóriába sorolja. Az interaktív platform a felhasználó által megadott kulcsszavakra és kulcskifejezésekre épül, hogy megkeresse azokat a konkrét említéseket, amelyek önmagukban vagy a kontextusukban tartalmazzák a felhasználót érdeklő, előre megadott kifejezéseket. A rendszer szinte valós idejű adatgyűjtést végez. A szoftver különlegessége, hogy képes kiszűrni a beírt kulcsszavakat, akár önmagukban, akár összefüggéseikben.

A kutatás során a 2018. január 1. és 2019. január 1. között közzétett tartalmakat vizsgáltuk. Fontos azonban megjegyezni, hogy a tartalom kategorizálása során több weboldalt és Facebook-bejegyzést kizártunk, mivel ezek a bejegyzések és cikkek nem tartalmaztak

¹⁶ Az önkormányzatok közösségimédia-használatáról országos összevetésben lásd BUDAI 2019.

releváns információkat és torzították volna a kutatási eredményeinket. Az elemzés az összes település nevének szűrésével történt, azzal a megszorítással, hogy az értékelés során a kutatásból kihagytuk azt a településnevet, ahol a településnévnek közkeletű jelentése van (lásd Forró).

A SentiONE program segítségével releváns eredményt kaptunk a települések digitális térben való jelenlétéről. Jelen tanulmányban kiemelendőnek tartjuk a „kulcsszófelhőt”, amely megmutatja a leggyakrabban említett kifejezéseket, amelyek a települések digitális lábnyomaként jelennek meg. Egy szófelhőn minél nagyobb a betűméret, annál többször említették az adott szót a települések kapcsán. A kutatás során az összes vizsgált településre és egyedileg mindegyikre készítettünk szófelhőt. Az összes település kontextusában a leggyakrabban említett szavak a következők: település, Miskolc, Borsod, Abaúj, Magyarország, encsi, Hernád stb. A példából látható, hogy a térség kapcsán nagyon általános, a járás központját (encsi), a megyét/megye központját (Borsod-Abaúj-Zemplén megye/Miskolc) jelölő szavak kerültek előtérbe. Más azonban a helyzet, ha egy-egy települést vizsgálunk. Hernád-vecse esetében az online említések jelentős része a Hotel Vécsecity köré csoportosult. Nemcsak a helyi szolgáltatásokról (kastély, szálloda, wellness, gőzfürdő, lovaglás), hanem a település környékén elérhető szolgáltatásokról/látványosságokról (kirándulás, Hernád) is szó esett. A szófelhő hűen tükrözi a településen dolgozó és a település életét befolyásoló emberek témáit (Szalaszend – autópálya, Krasznokvajda – mentés,¹⁷ Fulókércs – közmunka).

2. ábra: Kulcsszófelhők az összes vizsgált település és Hernád-vecse kontextusában
Forrás: a szerzők szerkesztése a SentiONE program alapján

¹⁷ Értsd ez alatt: mentőállomás.

Összességében megállapítható, hogy az önkormányzatok jelenléte a közösségi médiában jellemzően passzív megjelenés: tárgyai a „közbeszédnek” és nem alakítói. Miután ismergettük megállapításainkat az érintett települések képviselőivel, komolyan elgondolkoztak a közösségi média alkalmazásának aktívabb használatán (ezek visszaigazolása későbbi kutatási és szakmai feladat).

A HUMÁN TŐKE HELYZETE A DESI-INDEX ALAPJÁN

Úgy véljük, hogy az önkormányzati digitális jelenlét befogadói oldalát is szükséges megvizsgálni, tehát megmutatjuk, hogy a DESI-index „hogyan is vélekedik” a hazánkban élők digitális kompetenciáiról.¹⁸

A DESI humán tőke dimenziója rávilágít jelentős lemaradásunkra, és ezzel az alacsony teljesítményű országok közé sorol minket.¹⁹ Egy egyedi mutató (IKT-diplomások a diplomások arányában) kivételével mindegyik mutató esetében az uniós átlageredmények alatt teljesítünk, hátrányunk azonban nem vézes. Az IKT-diplomával rendelkezőkre vonatkozó eredményeink jók, viszont hozzá kell tenni, hogy míg Magyarország adatai 2016-ra, addig az uniós átlag 2015-re vonatkozik.²⁰ Komoly probléma továbbá, hogy az ország lakosságának mindössze fele rendelkezik alapvető digitális készségekkel²¹ annak ellenére, hogy a kormány számos stratégiát dolgozott ki (például Digitális Oktatási Stratégia²²) a hazai lakosság digitális készségeinek erősítésére, azonban e programok eredményeit még nem látjuk egyértelműen visszatükröződni a DESI-mutatók értékeiben. A humántőke-dimenzió mutatóiban Magyarország 2018-ig folyamatosan követte az EU átlagos fejlődési tendenciáját, azonban 2019-re enyhe visszaesés volt tapasztalható.²³

Az alapvető és az alapvetőnél magasabb szintű digitális készségeket vizsgálva sajnálattal kell elfogadnunk, hogy az uniós átlag alatt teljesít hazánk. Az alapszintű digitális készségekben csak Lengyelországot előzzük meg, az alapvetőnél magasabb digitális készségek terén viszont csak Szlovákia jár előttünk.²⁴ Ez az adat még nem is lenne annyira lesújtó, ha nem vizsgálnánk meg ehhez kapcsolódóan az Eurostat²⁵ adatait. Az alapvető és alapvetőnél magasabb szintű digitális kompetenciákkal rendelkező egyének aránya 2019-ben

¹⁸ A digitális kompetenciák egyre jelentősebb szerepéről lásd bővebben BUDAI 2022: 30–59.

¹⁹ CSEH 2020a: 248.

²⁰ Európai Bizottság 2019: 7.

²¹ Európai Bizottság 2019: 7.

²² A Digitális Jólét Program egyik legfontosabb célkitűzése, hogy Magyarországon mindenki a digitalizáció nyertesévé váljon, és elkerüljük a társadalom digitális megosztottságát. A Digitális Jólét Program keretében 2016 októberében fogadta el a kormány Magyarország Digitális Oktatási Stratégiáját, amelynek célja, hogy az oktatási és képzési rendszerekben mindenki legalább az alapszintű digitális kompetenciákat elsajátíthassa.

²³ CSEH 2020a: 248.

²⁴ CSEH 2020a: 253.

²⁵ Eurostat – Egyének, akik alapvető vagy azt meghaladó általános digitális készségekkel rendelkeznek, lásd: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_sp410/default/table?lang=en

mind a másik három visegrádi országban (és uniós átlagban is) 2015 óta legalább egy százalékkal nőtt, Magyarországon azonban ezen időszak alatt egy százalékkal csökkent.²⁶

Hogy miért lényeges az számunkra, hogy a környező országokban mit tapasztalunk? A válasz viszonylag egyszerű. Minden ország szereti magáról azt láttatni, hogy a régiójában vezető szerepben van, amit alátámaszt(hat)nak a különböző statisztikák is. Hazánkban több oldalról is – a kormányzati szándék és tettek mellett – kimutatható, hogy a digitális kompetenciák kifejezetten rossz értékeket vesznek fel, ami addig nem lenne akkora probléma, ha csak egy statisztikában lenne negatívum más – környező – országokhoz képest. Viszont jelen esetben a kistélepléseken ez a digitáliskompetencia-hátrány megsokszorozódik, főként a már ismertetett – a kutatás alapját képező – leszakadó településeken.

Fontosnak tartjuk kiemelni – a DESI-eredményeket megerősítendő –, a digitális kompetenciák meglétéről, azok „állapotáról” Borsod-Abaúj-Zemplén megye és az Abaúj térség néhány településének fókuszával készült kutatásokat. Az EFOP projekt támogatásával megvalósult kutatásban Forró, Hernádvécse, Szalaszend, Szemere, Krasznokvajda és Baktakék²⁷ iskoláiban vizsgálták a digitális világ lehetőségeit (applikációk, eszközhasználat). A gyerekek mellett a kérdőívet nyugdíjasok, hátrányos helyzetű és egyetemista 25 év alatti és feletti válaszadók²⁸ is kitöltötték, tehát elég heterogén összetételű megkérdezetti csoport alakult ki. Sajnos az említett települések általános iskolai tanulói az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TEIR) adatai alapján (már amelyek településnél találtunk adatokat) hátrányos helyzetűek (HH) vagy halmozottan hátrányos helyzetűek (HHH). Nézzünk meg egy-két példát: Hernádvécse – 1 fő HH, 214 fő HHH a 215 fős általános iskolai létszámból (2019), Forró – 17 fő HH, 168 fő HHH a 205 fős általános iskolai létszámból (2019), Baktakék – 2 fő HH, 218 fő HHH a 220 fős általános iskolai létszámból (2019). Az egyik tanulmány konzekvenciaként azt határozza meg, hogy „a digitális eszközhasználatnak olyan offline akadályai vannak, amelyek az eddig is ismert családi, szülői háttérre és egyéni képességekre vezethetők vissza, így valószínűsíthető, hogy az online térben részben újratermelődnek az offline hátrányok”.²⁹ Tehát a TEIR statisztikai adataiban megjelenő tényezők vélhetően rányomják a bélyeget a digitális létre is. A már citált tanulmányok is azt erősítették meg, hogy a vizsgált településeken a digitális készségek szintje alapvetően alacsony, ennek ellenére a legtöbb válaszadó – a valós képnél – pozitívabb visszajelzést adott saját digitális kompetenciáiról.³⁰ A digitális kompetenciákkal kapcsolatos hiányosságokat hangsúlyozza egy egész Borsod-Abaúj-Zemplén megyére kiterjedő kompetenciatérkép is. A kompetenciatérkép a munkaerőpiac változásain és a képzési rendszer átalakulásán keresztül próbál rámutatni a vállalkozások és a gazdaság lehetőségeire

²⁶ CSEH 2020a: 253.

²⁷ CSEMÁNÉ VÁRADI – VINNAI – LENGYEL 2019: 386.

²⁸ CSEMÁNÉ VÁRADI – VINNAI 2020: 50.

²⁹ CSEMÁNÉ VÁRADI – VINNAI 2020: 54.

³⁰ CSEMÁNÉ VÁRADI – VINNAI 2020: 51.

és hiányosságaira. A dokumentumban sokszor megjelenik a digitális kompetenciák hiánya vagy a digitális írástudás alacsony szintje.³¹

Próbáltuk azt érzékeltetni, hogy a DESI-index mutatóinak nem kifejezetten versenyképes eredményei az Abaúj térség szintjén is megjelennek, sajnos több esetben akár hatványozottabban is.

Hiába vannak tehát stratégiák, programok országos szinten, ha azok nem viszik előbbre hazánk állampolgárainak digitális „szaktudását”, ezáltal hazánk a nemzetközi, regionális versenyekben is lemarad(hat), és az önkormányzatok potenciális digitális fejlesztései sem biztos, hogy célba ér(het)nek.

ÖSSZEGZÉS

A vizsgált önkormányzatok Magyarország- és EU-szinten is az elmaradott régiókhoz tartoznak, döntően mikrotelepülések, amelyek lakosságát zömében alacsony jövedelem és alacsony iskolázottság jellemzi. A lakosság internethasználata (követve a hazai tendenciát) magas, a belépő szintű IKT-ellátottság (okos-/mobiltelefon és internet) biztosított. Ebben a környezetben kívánatos lenne, hogy az önkormányzatok erősítsék a tudatos digitális jelenlétüket, egyben előmozdítva a térség (nem csak) digitális fejlődését. Különösen fontos lenne hozzáférés biztosítása a megbízható információhoz, ami az önkormányzatok közösség-szervező funkciójából adódóan elvárható lenne. Egyelőre a legnagyobb akadályt az előrelépésben az akarati és kompetenciaoldalon láttuk mind az önkormányzat, mind pedig a lakosság részéről.

Készült az RRF-2.3.1-21-2022-00013 azonosítószámú „Társadalmi Innovációs Nemzeti Laboratórium” elnevezésű projektben, Magyarország Helyreállítási és Ellenállóképességi Tervének keretében, az Európai Unió Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszközének támogatásával. A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Digitális Állam Kutatóközpont kutatócsoport eredményeit is felhasználtuk.

FELHASZNÁLT IRODALOM

BENCSIK András – ERCSEY Zsolt (2015): Gondolatok az önkormányzati közigazgatás modernizálásának lehetséges irányairól. *JURA*, 21(2), 157–160.

BUDAI Balázs Benjámin (2019): A magyarországi önkormányzatok információ-kezelési szokásai 2017–2018-ban. In *A helyi önkormányzatok fejlődési perspektívái Közép-Kelet Európában. Közös tanulás és innovációk – Konferenciakötet*. Budapest: BM ÖKI, 12–21.

³¹ Szigma Projekt Kft. 2020.

- BUDAI Balázs Benjámin (2022): A digitális kompetencia növekvő szerepe. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 10(2), 30–59. Online: <https://doi.org/10.32575/ppb.2022.2.2>
- BUDAI Balázs Benjámin – HERENDY Csilla (2021): Az önkormányzati honlapok szakszerű tesztelése és használhatósága közötti kapcsolat. *Információs Társadalom*, 21(1), 88–124. Online: <https://doi.org/10.22503/infars.XXI.2021.1.4>
- CHRISTIÁN László – GÖRÖMBEI László (2022): A kistelepülések közbiztonságának fejlesztési lehetőségei. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 10(2), 100–121. Online: <https://doi.org/10.32575/ppb.2022.2.5>
- CZÉKMANN Zsolt – CSEH Gergely (2020): Good (Digital) Municipality–Municipal Digitization Aspects of Good State and Governance Reports, in Particular the Effects of the Introduction of the ASP System. *Infokommunikáció és Jog*, 17(2), 9–13.
- CSÁKI-HATALOVICS Gyula Balázs (2020): A helyi önkormányzatok működésének hatékonysági anomáliái és azok megoldási kísérletei a rendszerváltozást követően, különös tekintettel az elektronikus közigazgatási megoldások elterjedésére. *Glossa Iuridica*, 7(3–4), 187–202.
- CSÁKI-HATALOVICS Gyula Balázs – MOLNÁR Péter – CZÉKMANN Zsolt (2022): Az atipikus kommunikációs csatornák alkalmazási lehetőségei a magyarországi települési önkormányzatok életében. In TÖRÖK Bernát – ZÓDI Zsolt (szerk.): *Az internetes platformok kora*. Budapest: Ludovika, 53–63.
- CSEH Gergely (2020a): A magyar társadalom digitális felkészültsége európai uniós és tengerentúli összehasonlításban. In KOLOSI Tamás – SZELÉNYI Iván – TÓTH István György (szerk.): *Társadalmi Riport 2020*. Budapest: TÁRKI, 244–262. Online: <https://doi.org/10.61501/TRIP.2020.10>
- CSEH Gergely (2020b): Az ASP rendszer gyakorlati és társadalmi innovációs vetületei – az Encsi járás példáján keresztül. In RÓTH Erika (szerk.): *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium – Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai Tomus 19*, Miskolc: Bíbor, 21–34. Online: <https://doi.org/10.46942/SIDM.2020.1.21-34>
- CSEMÁNÉ VÁRADI Erika – VINNAI Edina – LENGYEL Levente (2019): F fiatalok a digitális térben – egy Borsod megyei kutatás elsődleges eredményei. In KOCZISZKY György (szerk.): *Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek*. Miskolc: MAXIMA CS-A, 384–392.
- CSEMÁNÉ VÁRADI Erika – VINNAI Edina (2020): Az állam szerepe a digitális egyenlőtlenségek csökkentésében. *Miskolci Jogi Szemle*, 15(3), 44–55.
- Európai Bizottság (2019): *A digitális gazdaság és társadalom fejlettségét mérő mutató (DESI) 2019*, országjelentés Magyarország. Online: https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59993
- HERENDY Csilla (2011): Önkormányzatok online. In FEHÉR Katalin – MAROFKA Tünde – HERENDY Csilla (szerk.): *E-government tanulmányok XXXV*. Budapest: E-government Alapítvány a Közigazgatás Modernizációjáért.
- MOON, M. Jae (2002): The Evolution of E-Government among Municipalities: Rhetoric or Reality? *Public Administration Review*, 62(4), 424–433. Online: <https://doi.org/10.1111/0033-3352.00196>

- SIKOLYA Zsolt (2020): Önkormányzati adatpolitika. In GÁSPÁR Máttyás – KOVÁCS Róbert (szerk.): *A jó önkormányzás technológiai háttere a digitális transzformáció korszakában*. Budapest: NKE, 470–501.
- SIKOS T. Tamás – SZENDI Dóra (2021): Kialakulhatnak-e okos falvak az Abaúji térségben? *Tér és Társadalom*, 35(3), 154–181. Online: <https://doi.org/10.17649/TET.35.3.3361>
- SZABÓ Balázs (2017): New Tendencies in E-Government in the European Union. *Curentul Juridic*, 20(4), 90–101.
- Sigma Projekt Kft. (2020): *Borsod-Abaúj-Zemplén megye kompetenciatérképe*. Online: www.bazpaktum.hu/content/cont_59c107fcaaa8c6.39840727/megyei_hr_kompetencia_terkep_bora.pdf
- VARGA Krisztina (2019): Társadalmi innovációs törekvések megvalósítási lehetőségei az Abaúji térségben. In KOCZISZKY György (szerk.): *Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek*. Miskolc: MAXIMA CS-A, 73–86.
- VERESNÉ SOMOSI Mariann et al. (2022): Okosmegoldások képzésalapú támogatása az Abaúji térség településeiben. In K. NAGY Emese – SZABÓ-TÓTH Kinga (szerk.): *Útkereső. Kutatások az Észak-Magyarországi régió felemelkedésért*. Miskolc: Miskolci Egyetemi Kiadó, 82–107.
- WEINEK Leonárd (2020): Integrált közösségi és szolgáltatási platformok. In GÁSPÁR Máttyás – KOVÁCS Róbert (szerk.): *A jó önkormányzás technológiai háttere a digitális transzformáció korszakában*. Budapest: NKE, 289–314.
- WOHLERS, Tony E. – BERNIER, Lynne Louise (2016): *Setting Sail into the Age of Digital Local Government – Trends and Best Practices*. New York: Springer. Online: <https://doi.org/10.1007/978-1-4899-7665-9>

Czékmann Zsolt PhD, intézeti tanszékvezető egyetemi docens a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Államtudományi Intézet Közigazgatási Jogi Tanszékén. Szakterületei az infokommunikációs jog, IT, jogi informatika, e-közzolgáltatások, közigazgatási jog és közzolgálati jog.

Cseh-Zelina Gergely tanársegéd a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Államtudományi Intézet Közigazgatási Jogi Tanszékén. Kutatási területei a közigazgatás, felsőoktatás – köznevelés, e-(ön)kormányzás, digitális társadalom és a helyi közzolgáltatások.